

2. Венгер Н. Становление меннонитского машиностроения на юге Украины (30-е гг. XIX ст. -1900 г.). *Вопросы германской истории*. 2004. С. 35 – 47.
3. Венгер Н. Меннонитское предпринимательство в контексте социальной истории: к постановке проблемы. *Вопросы германской истории*. 2006. № 3. С. 5-23.
4. Матеріали до багатотомного «Зводу пам'яток історії та культури України»: Запорізька область. Кн.1. «Запоріжжя». Київ. НАН України. Інститут історії України; Центр досліджень історико-культурної спадщини України. 2016. С. 175 – 177.
5. Носко К. «Лепп і Вальман» короткі замітки з історії підприємства. 2019. URL: <https://telegra.ph/MN-Lepp-%D1%96-Valman-korotki-%D1%96-zam-%D1%96tki-z-%D1%96stor-%D1%96i-p-%D1%96dpriyemstva-12-23> (дата звернення: 9 листопада 2023).
6. Осташева Н. Династия Леппов и их предприятие. *Вопросы германской истории*. 1998. №1 .С. 53–63.
7. Осташева-Венгер Н. Розвиток борошномельної промисловості півдня України і менонітське підприємництво. *Історія успіху*. 2005. С. 54-68.
8. Романюк М. Ілюстрований каталог підприємства «Лепп і Вальман» 1899 р. як джерело для вивчення промисловості менонітів Півдня України. 2016. С. 256-257.
9. Черняев В. Отдел земледельческих орудий и машин на Всероссийской сельскохозяйственной выставке в г. Харькове, 1887. Харьков: Тип. Губ. Правления, 1888. 48 с.

РОЛЬ Ф. ПАУЛЮСА В ОПЕРАЦІЇ «БЛАУ»

Ігор Обуховський

Науковий керівник

Михайло Жолоб

Сталінград – це слово донині є символом грандіозного, але водночас моторошного побоїща. Подія, яка разом із битвами за Мідвей, Ель-Аламейн і Гуадалканал стала початком докорінного перелому в Другій світовій війні. Вона поділяється на два періоди: наступ німецьких військ (з 23 серпня по 18 листопада 1942 року) і контрнаступ радянських військ (з 19 листопада 1942 року по 2 лютого 1943 року). Хоча варто було би додати, що під час так званого "першого етапу" цієї битви радянські війська намагалися вести наступальні дії, зокрема звільнити Харків, але зазнали значних втрат. Чому Сталінград був настільки важливий? Місто являло собою важливий вузол комунікацій й один із головних центрів виробництва військової продукції в СРСР, саме тому воно було однією з головних цілей наступу військ Німеччини та її союзників на Східному фронті.

Ще у 1925 році Царицин був перейменований на честь “вождя народів”, який у 1918-му на чолі більшовицьких військ керував обороною міста від білогвардійців, але тепер мало захищатися від навали досвідченої німецької 6-ої армії, якою командував Фрідріх Паулюс. «Ім'я цього генерала назавжди пов'язане зі Сталінградською битвою, що стала для німецького народу однією з найбільших

поразок у військовій історії. У його колишньому житті чи оточенні не було нічого такого, що могло б передбачити ту гірку долю, яка йому випала...» [4, с. 89] – йдеться у спільній праці Самуеля Мітчема та Джина Мюллера. На початку Першої світової війни полк Паулюса знаходився у Франції. Пізніше він служив штабним офіцером у частинах гірської піхоти у Франції, Сербії та Македонії, закінчивши війну у званні капітана. Коли у 1933 році Адольф Гітлер прийшов до влади, Фрідріх Паулюс був лише майором. В офіцерській характеристиці він був відзначений як «освічений і добре підготовлений фахівець, але позбавлений рішучості» [3, с. 11]. Він виробив бездоганні манери, до того ж він був гарний і ввічливий. Ф. Паулюс не тільки не нажив ворогів, але навчився завойовувати прихильність потрібних людей і встановив з ними добрі зв'язки, включивши до кола своїх близьких знайомих генерала Освальда Лютца, командувача бронетанкових військ, і Вальтера фон Рейхенау, начальника управління озброєнь Міністерства оборони, що був на той час найбільш видатним нацистським офіцером. Подібно до багатьох інших людей, Ф. Паулюс потрапив під вплив Гітлера. У лютому 1938 року він, вже будучи полковником, призначений начальником штабу 16-го моторизованого корпусу під командуванням генерал-лейтенанта Гудеріана. У травні 1939 року підвищений у званні до генерал-майора і став начальником штабу 10-ї армії, наприкінці 1939 року вона змінила номер, ставши 6-ю, щоб ввести в оману розвідку союзників. Незважаючи на ці зміни, її командувачем залишався Рейхенау. «Сповнений енергії, людина дії, але прив'язана до столу, безвідмовний начальник штабу... вони були ідеальною командою...» [4, с. 98]. Ф. Паулюс вважав за необхідне, по можливості, гуманно ставитися до військовополонених і цивільного населення країни-супротивника. Командувачем 6-ї армії він був призначений у січні 1942 року після смерті Рейхенау, а фельдмаршалом став у віці 52 років, перебуваючи на тій самій посаді. Парадоксально, але факт: найвище військове звання отримав генерал, армія якого зазнала поразки. Варто зауважити, що це звання йому було присвоєно за день до її капітуляції та його полону (1 лютого 1943 року). Багато в чому це рішення було продиктовано бажанням Гітлера продовжувати наполегливий спротив у Сталінграді, а оскільки “негоже” фельдмаршалу великої німецької армії здаватися, це була пропозиція Паулюсу покінчити життя самогубством у разі невдачі. На Волзі драматично завершилася його 33-річна військова кар'єра.

Яка роль безпосередньо командувача 6-ої армії в цій поразці? Ф. Паулюс практично зовсім не підходив ні характером, ні за рівнем підготовки до такої справи. Весь його досвід командирської роботи зводився до керівництва моторизованим експериментальним батальйоном. Він перестрибнув через життєво важливий досвід командування полком, дивізією та корпусом. Дуже важливо вдарити кулаком по столу і твердо заявити про своє рішення, особливо коли йдеться про велику армію, на плечі якої лягло важливе завдання. «Звиклий до штабної роботи, він ненавидів бруд, завжди носив рукавички, приймав ванну і змінював одяг двічі на добу, щоб залишатися чистим...» [4, с. 100] – зазначено у спільній праці Самуеля Мітчема та Джина Мюллера. Ф. Паулюс з легкістю піддавався впливу людей, які мали сильнішу волю. До 1942 року він був під впливом фельдмаршала фон Рейхенау. Після його смерті він увірував у повну непохитність фюрера і дозволив цьому почуттю захопити себе. Він почав дедалі більше прислухатися до думки начальника його штабу генерал-майора А. Шмідта.

«Не будучи людиною великої відваги і не виявляючи ініціативи, Шмідт мав упертий оптимізм, наполегливість і готовність беззастережно коритися наказам вищих начальників...» [4, с. 106]. Захопити Сталінград Ф. Паулюс хотів швидко, атаками в лоб. Перші бої за місто він дійсно виграв. Командувач шостої армії особисто розробив для своїх солдатів нашивку із зображенням елеватора, важливого стратегічного об'єкта в Сталінграді, тим самим хотів підняти бойовий дух військових. Хоча, як показали подальші події, з нашивками за перемогу він явно поквапився. «Вже у перший день, коли радянські війська прорвалися, Паулюс запросив у Верховного командування сухопутних сил дозвіл відвести армію за річку Дон і намітив прорив з оточення на 24 листопада. Проте радіограма Гітлера завадила здійсненню цього плану. Він запевнив, що постачання армії забезпечуватиметься повітрям, а операцію з деблокування буде здійснено за першої нагоди» [5]. 27 листопада у штабі армії відбулася нарада командирів корпусів з Ф. Паулюсом та начальником його штабу. Усі вони, як один, наполягали на відведенні армії, незважаючи на накази Гітлера. Генерал Ервін Єнеке, близький друг Ф. Паулюса, вирішив згадати його вчителя: «Рейхенау почав би пробиватися, відкинувши всі сумніви», - сказав він. "Я не Рейхенау", - заперечив Паулюс» [4, с. 114]. Він справді вважав, що 6-я армія завзятим опором сковувала значні сили Червоної Армії, і тому дуже важливо було протриматися хоча б один зайвий день. Однак, він не міг взяти на себе відповідальність за вихід з оточення самовільно, тому погодився з думкою Гітлера. З кожним днем ситуація дедалі погіршувалася. «Таким пригніченим і духовно перевтомленим я ніколи Паулюса раніше не бачив. Його жести та міміка видавали сильну нервозність» [5] – писав полковник Штайдл. Він дійсно був стривожений здачею у полон генерала фон Дреббера, командира 297-ї піхотної дивізії, та розчленуванням котла на дві частини: північну та південну. Ф. Паулюс знову застеріг усіх генералів від сепаратної капітуляції. У цей момент настрої серед військовослужбовців ставали все більш песимістичними. Значна кількість командувачів полків та корпусів розпочинають переговори з радянськими офіцерами.

Після певних дискусій вони приймають рішення здатися. «Нам вдалося здійснити капітуляцію. Між чотирма та п'ятьма годинами 28 січня ми побачили, що рішення про припинення опору поширилося в райони на північ і південь до річки Цариця і навіть захопило частину центру міста» [5] – згадує полковник Штайдл. Вранці 31 січня 1943 року Ф. Паулюс через офіцерів штабу передав радянським військам прохання про здачу в полон. Після переговорів з начальником штабу 64-ї армії генерал-майором І. Ласкіним і двома офіцерами він до 12 години 31 січня 1943 року був доставлений до штабу. Незабаром його представили командувачу фронтом генерал-полковнику К. К. Рокоссовському, який запропонував Ф. Паулюсу видати наказ про капітуляцію залишків 6-ї армії, щоб припинити безглузду смерть її солдатів та офіцерів. Він відмовився піти на це з огляду на свій полон, заявивши, що тепер його генерали підпорядковані безпосередньо Гітлеру. 2 лютого 1943 року останні осередки опору німецьких військ у Сталінграді були придушені. Він ще зустрінеться зі своїми колишніми німецькими колегами, але вже як свідок у Міжнародному трибуналі 1945-1946 років, де дасть свідчення проти багатьох генералів і командирів Третього Рейху. Після цього Ф. Паулюс став офіційно у СРСР вважатися не військовополоненим, а гостем Радянського уряду.

Вибір фюрером кандидатури Фрідріха Паулюса на посаду командувача 6-ою армією був досить дивним, оскільки той був типовим штабним працівником і зовсім не мав досвіду командування великими військовими з'єднаннями. Він був м'яким, занадто ввічливим та не міг самостійно приймати важливі рішення. Можливо, Гітлеру була потрібна саме така людина, яка не буде зайвий раз сперечатися з приводу його наказів, проте подальші події склалися трагічно. У битві за Сталінград, яку Ф. Паулюс провів як серію лобових атак, він не виявив жодної тактичної майстерності. В історії поразки 6-ї армії залишаються питання, її командувач не залишив мемуарів, та й не міг би написати в них правду з огляду на радянський полон. Багато в чому, завдяки свідченням Ф. Паулюса на Нюрнберзькому процесі, винні у військових злочинах люди понесли пряму відповідальність за свої діяння. Його 33-річна військова кар'єра драматично завершилася під Сталінградом у лютому 1943 року у званні фельдмаршала.

Література

1. Війна і міф. Невідома Друга світова / за ред. О. Зінченка, В. В'ятровича, М. Майорова. Харків : Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2016. 272 с.
2. Doerr H. Der Feldzug nach Stalingrad, 1942-1943. Friedberg, Podzun-Pallas, 1954. 160 s.
3. Goerlitz W. Paulus und Stalingrad. Westport, Conn : Greenwood Press, 1974. S. 10-12.
4. Mueller G., Mitcham S. Hitler's Commanders: Officers of the Wehrmacht, the Luftwaffe, the Kriegsmarine, and the Waffen-SS. New York, CSP, 2000. 384 p.
5. Штейдле Л. От Волги до Веймара: мемуари немецкого полковника командира полка 6-й армии Паулюса : пер. с немецкого Н. М. Гнединой и М. П. Соколова / под ред. З. Шейниса. Москва, 1975. URL: <https://wysotsky.com/0009/368.htm> (дата звернення: 25.10.2023).

СУДОЧИНСТВО ЗА КОДЕКСОМ ЗАКОНІВ ЦАРЯ ХАММУРАПІ

Владислав Федоров

Науковий керівник:
Марина Мінченко

Кодекс Законів царя Хаммурапі були створені у XVIII ст. до н. е., записані на діоритовий стелі. Це впорядкована збірка звичаєвого права, де прописано юридичний захист власності та правове оформлення використання чужої праці. Закони згруповані в окремі блоки. Мета статті – проаналізувати діяльність суду у Стародавньому Вавилоні за Кодексом Законів царя Хаммурапі.

Зазначені у статтях 1-5 правила стосуються судочинства і визначають наслідки для тих, хто подає обвинувачення або свідчення в судових справах.

Стаття 1: Якщо хтось обвинувачує когось у вбивстві під клятвою, але не доводить це, то обвинувачений може вбити обвинувача.

Стаття 2: Якщо хтось обвинувачує когось у чарівництві, але не доводить це, то обвинувачений повинен піти до річки і кинутися в неї. Якщо Ріка поглине його,